

UDK: 330.341.1(497.11)
338:339.137.2(497.11)

TEHNOLOŠKI RAZVOJ I ZNANJE KAO IZVORI POVEĆANJA KONKURENTSKE PREDNOSTI U SRBIJI¹

¹Zoran Milićević, ²Violeta Milićević, ³Ljiljana Arsić
zoran.milicevic@pr.ac.rs, violeta.milicevic@gmail.com,
ljiljana.arsic@pr.ac.rs

¹Ekonomski fakultet u Prištini

²Visoka poslovna škola strukovnih studija u Blacu

³Ekonomski fakultet u Prištini- Kosovskoj Mitrovici

Rezime: Danas u eri znanja konkurentsku prednost privrede baziraju na tehnološkom razvoju i inovativnosti, kao i na iskorišćavanju potencijalnih šansi i mogućnosti za čiju je realizaciju neophodno znanje. Stalnim ulaganjem u ljudski kapital povećava se produktivnost, zaposlenost i dobija se direktan izvor inovacija i dugoročne konkurentnosti. Ljudski resursi i njihovo znanje predstavljaju ključ uspeha za privredu i preduzeća, dok nekompetentna radna snaga predstavlja jednu od najznačajnijih kočnica u njihovom poslovanju. Razvoj konkurentnosti na domaćem i inostranom tržištu, postao je imperativ za razvoj savremene privrede. U suštini, znanje predstavlja kapitalizaciju inovacije kroz stvaranje novog proizvoda, usluge, procesa ili oznaka, ali koja nema vrednost i značaja, ako nije komercijalizovana na tržištu. Cilj rada je da ukaže na nivo konkurentnosti privrede Srbije, značajne promene koje se dešavaju u tom pravcu i stepen lakoće poslovanja u Srbiji koji treba da doprinese povećanju produktivnosti rada.

Ključne reči: Inovacije, konkurentnost, tehnološki razvoj, znanje, produktivnost rada.

1. UVOD

U stvaranju kulture znanja najveća kočnica je ideja da je znanje moć – ljudi koji znaju su moćniji od onih koji ne znaju. Danas se ovo shvatanje zamenjuje novim, koje proizilazi iz sledeće ideje da je moć u razmeni znanja. Uspeh u budućnosti zavisi će od sposobnosti preduzeća da koristi kolektivnu mudrost, koja je skup akumuliranih znanja, iskustava, intuicije i inteligencije. Sve ovo postaje još važnije kad se uzmu u obzir glavni problemi preduzeća i privrede u Republici Srbiji:

---

¹ *pregledni naučni rad, primljen u redakciju 25.06.2014, prihvaćen za objavljivanje 02.11.2014*

- poslovanje koje se bazira na zastarelim principima menadžmenta,
- neadaptibilnost tržišnim promenama,
- slabo prihvatanje integralnog menadžment koncepta,
- neprihvatanje marketing logike,
- nedovoljno ulaganje u znanje,
- neuvažavanje inostranih iskustava.

Naime, najznačajniji problem srpske privrede, koji u dobroj meri uslovljava loš tržišni nastup preduzeća na međunarodnom tržištu, svakako je neadekvatna upotreba znanja, pri čemu se prevashodno misli na znanja koja su potrebna za efikasno upravljanje preduzećem.

Savremeno shvatanje konkurentnosti podrazumeva stalnu borbu za unapređenje produktivnosti rada i znanja. Nedovoljno iskustvo naših preduzeća vezano za primenu savremenih menadžment koncepta i tehnika, neuvažavanje inostranih iskustva, neadekvatan pristup marketingu, kao i nepoznavanje marketing tehnologije, dovelo je do toga da domaća preduzeća ne mogu da održe korak sa međunarodnim konkurentima. Inoviranje znanja u skladu sa svetskim iskustvima, predstavlja značajan faktor unapređivanja poslovanja naših preduzeća. Stoga je zadatak savremenog menadžmenta upravljati znanjem koje poseduje, pretvoriti ga u intelektualni kapital, stvarajući sinergijsku vezu između mogućnosti i kreativnosti, inovativnosti i sposobnosti sopstvenih radnika, potpomognutih svim ostalim resursima².

2. Strategija pametnog, održivog i inkluzivnog rasta

Investiranje u znanje je od ključnog značaja za istraživanje i razvoj. Lisabonska strategija³ pokrenuta je kao odgovor na globalizaciju. Ideja je bila da EU i zemlje članice sarađuju u reformama, kojima je cilj da omoguće rast i više radnih mesta ulaganjem u intelektualni kapital, i tehnološki razvoj prevazilazeći tako recesiju i preobražavajući EU u inovativniju, održivu, i zeleniju ekonomiju. EU je revidirala strategiju rasta za period posle 2010. godine uvođenjem još reformi na svim nivoima. Nova strategija teži da pomogne EU u prevazilaženju krize i kretanju prema društvu zasnovanom na znanju. Tri ključna pokretača rasta su osnova nove strategije, koje treba primeniti kroz konkretne delatnosti na

---

²Haljilji, B., Intelektualni kapital kao determinanta kreiranja vrednosti i konkurentne prednosti kompanija, *Socioeconomica – The Scientific Journal for Theory and Practice of Socioeconomic Development* Vol. 1, N° 2, pp. 303 – 312. December, 2012.

³Kronja, J., Put od Lisabonske strategije do strategije Evropa 2020, Vodič kroz strategiju Evropa 2020, Fond za otvoreno društvo Srbija, str. 12.

nacionalnim i na nivou EU: pametan, održivi i inkluzivni rast. Ova bitka za rast i radna mesta zahteva prihvatanje strategije na svim nivoima i mobilizaciju svih aktera širom Evrope. Na putu ka EU Srbija mora da svoju strategiju razvoja uskladi sa tim zahtevima, ukoliko želi da se pridruži porodici EU. Evropa smanjuje inovacijski jaz u odnosu na Sjedinjene Američke Države i Japan, ali razlike u pogledu uspešnosti među državama članicama EU i dalje su velike. Inovacijski i tehnološki jaz se povećava na regionalnom nivou: uspešnost u području inovacija pogoršala se u gotovo 20 % regija EU. To su glavni rezultati pregleda rezultata Unije inovacija iz 2014. i pregleda rezultata regija u području inovacija iz 2014. koje je objavila Evropska komisija. Opšte stanje u EU i dalje je relativno stabilno: Švedska zauzima vodeći položaj, a slede Danska, Nemačka i Finska. Reč je o četiri države koje najviše ulažu u istraživanje i tehnološke inovacije. Države koje su ostvarile najveći pomak su Portugal, Estonija i Litvanija. Ukupnom napretku su doprineli otvorenost i privlačnost istraživačkog sistema EU, saradnja u području poslovnih inovacija i komercijalizacija znanja, što je vidljivo iz prihoda od dozvola i patenata iz inostranstva. Međutim, rast javnih rashoda povezanih s istraživanjem i razvojem, neutralizovan je opadanjem ulaganja rizičnog kapitala i poslovnih ulaganja u inovacije koje nisu u području istraživanja i razvoja. „Ostvarivanje inovacija širom Evrope i dalje je prioritet ukoliko želimo da do 2020. najmanje 20 % BDP-a Evropske unije potiče iz proizvodnje, što je cilj naše industrijske politike. Ključ rasta je više poslovnih ulaganja, veća potražnja za evropskim inovacijskim rešenjima i smanjeni broj prepreka komercijalizaciji inovacija. Potrebna su nam inovativnija preduzeća i okvir prilagođen rastu kako bi inovacije mogle uspešno da se plasiraju na tržišta⁴. Glavna kočnica za razvoj Srbije je loše makroekonomsko okruženje - produbljen budžetski deficit, smanjenje nacionalne štednje i povećanje javnog duga. Vrednost indeksa globalne konkurentnosti se formira na osnovu dve vrste podataka iz prethodne godine - "tvrdih" podataka, odnosno onoga što je brojčano merljivo, kao i na osnovu ankete među domaćim top menadžmentom o njihovoj percepciji različitih aspekata konkurentnosti. Srbija je godinama unazad na dnu liste konkurentnosti, što je svakako preduslov za pesimizam privrednika.

3. Globalni indeks konkurentnosti

Svetski ekonomski forum meri kvalitet i konkurentnost poslovnog ambijenta u 148 zemalja sveta Globalnim indeksom konkurentnosti (Global Competitiveness Index - GCI). GCI se dobija analizom više od 110

---

⁴Tijani, A., izjava od 7.03.2014, Nepravilno raspoređena inovativnost, <http://www.euinfo.rs/sr/euroservice/11116/Nepravilno+raspore%C4%91ena+inovativnost.html> preuzeto 16.10.2014.

indikatora, na osnovu istraživanja stavova vodećih menadžera u zemljama obuhvaćenim istraživanjem, i izveštaja drugih međunarodnih organizacija kao što je Svetska banka i njen Izveštaj o lakoći poslovanja. U izveštaju Svetskog ekonomskog foruma, za 2013. godinu Srbija je zauzela tek 101. poziciju po konkurentnosti, što je pad za 6 mesta u odnosu na prethodnu godinu i lošiji rezultat u odnosu na sve zemlje u okruženju uključujući Albaniju (95. mesto), Bosnu i Hercegovinu (87. mesto), Hrvatsku (75. mesto), Makedoniju (73. mesto), Crnu Goru (67. mesto) i Mađarsku (63. mesto)⁵. Srbija je za sedam mesta popravila poziciju na globalnoj listi konkurentnosti Svetskog ekonomskog foruma za 2014. i zauzela 94. mesto među 144 države. Skok sa 101. mesta na listi za 2013. Srbija je zabeležila na osnovu povećanja vrednosti indeksa globalne konkurentnosti sa 3,8 na 3,9, navodi se u izveštaju koji je objavila Fondacija za razvoj ekonomske nauke (FREN) kao partner Svetskog ekonomskog foruma⁶. Najkonkurentnija zemlja u svetu je Švajcarska, u Evropskoj uniji predvode Finska i Nemačka a na Zapadnom Balkanu lider je Makedonija. Vrednost indeksa globalne konkurentnosti kreće se između jedan i sedam, gde je jedan najgora, a sedam najbolja ocena⁷. Srbija je prema rezultatu za 2014. ponovila istorijski najveću vrednost indeksa globalne konkurentnosti, što je rezultat aktuelne percepcije poslovnog sveta o sposobnosti zemlje da obezbedi dugoročno stabilan privredni rast, navodi se u izveštaju. Najveću vrednost indeksa od 3,9 Srbija je ostvarila uoči prvog talasa krize 2008. godine, da bi već naredne, 2009. godine vrednost IGK приметно opala na 3,77, a nakon toga je usledio period postepenog oporavka indeksa. Srbija je u kategoriji institucija na 122. poziciji sa indeksom 3,2, po infrastrukturi je na 77. mestu (indeks 3,9), po makroekonomskom okruženju na 129. mestu (indeks 3,5) u svetu, a zdravstvu i osnovnom obrazovanju na 68. mestu sa indeksom 5,8. Po kriterijumu visoko obrazovanje i obuka Srbija zauzima 74. mesto na listi (4,3), u efikasnosti tržišta dobara 128. mesto (3,8), efikasnosti tržišta rada 119. mesto (3,7), sofisticiranosti finansijskog tržišta 109. mesto (3,5), po tehnološkoj spremnosti 49. mesto (4,4), a po veličini tržišta 71. mesto (indeks 3,7). Prema sofisticiranosti poslovnih procesa Srbija zauzima 132. poziciju (indeks 3,2) među 144 države na listi, a prema inovacijama 108. mesto (indeks 2,9). (Tabela 1).

U poređenju sa 2013. godinom pad je zabeležen u efikasnosti tržišta rada, dok je značajan rast ostvaren u infrastrukturi, makroekonomskom okruženju, visokom obrazovanju i obuci, efikasnosti tržišta dobara i tehnološkoj osposobljenosti. Najveći pozitivan pomak Srbije je zabeležila u

⁵ <http://www.dw.de/zastoj-u-reformama-ko%C4%8Di-svetsku-privredu/a-17897252>

⁶ World Economic Forum, The Global Competitiveness Report 2013–2014. K., Schwab, Full Data Edition, p.15-20.

⁷ Srbija manje konkurentna od članica EU, EU integracije od 11.06.2014, <http://www.istmedia.rs/srbija-je-manje-konkurentna-od-clanica-evropske-unije/>
126

Tehnološki razvoj i znanje kao izvori povećanja konkurentske prednosti u Srbiji

oblasti tehnološka osposobljenost i to za 0,51 poen, zahvaljujući pre svega broju interent korisnika, prosečne količine prenetih podataka po korisniku kao i broju korisnika mobilnog interneta.

Tabela 1. Najvažniji indikatori konkurentnosti Republike Srbije

<i>Indikatori</i>	<i>Pozicija</i>	<i>Indeks</i>
Institucije	122	3,2
Infrastruktura	77	3,9
Makroekonomsko okruženje	129	3,5
Zdravstveno i osnovno obrazovanje	68	5,8
Visoko obrazovanje i obuka	74	4,3
Efikasnost tržišta dobara	128	3,8
Efikasnost tržišta rada	119	3,7
Sofisticiranost finansijskog tržišta	109	3,5
Tehnološka spremnost	49	4,4
Veličina tržišta	71	3,2
Sofisticiranost poslovnih procesa	132	3,2
Inovativnost	108	2,9

Izvor: adaptirno prema izveštaju svetskog ekonomskog foruma za 2013-14.

Po plasmanu na listi konkurentnosti za 2014. godinu među zemljama Zapadnog Balkana slabiju poziciju od Srbije ima samo Albanija, koja je na 97. Mestu sa vrednošću indeksa od 3,84. Najbolje rangirana je Makedonija na 63. Poziciji sa indeksom 4,26, koja je zabeležila i skok od 10 mesta na listi. Crna Gora je zadržala 67. Poziciju na osnovu vrednosti IGK od 4,23, Slovenija zauzima 70. Mesto (pad od osam mesta) uz vrednost indeksa od 4,22, dok je Hrvatska na 77. Poziciji po konkurentnosti, dva mesta niže nego u 2013. Sa vrednošću IGK od 4,13. Bosna i Hercegovina nije rangirana na listi za 2014. Zbog nemogućnosti da se prikupe podaci, a u 2013. godini bila je na 87 mestu sa indeksom od 4,02. (tabela br.2.).

Tabela 2. Apsolutni plasman zemalja bivše Jugoslavije

<i>Rang</i>	<i>Slovenija</i>	<i>Crna Gora</i>	<i>Makedonija</i>	<i>Hrvatska</i>	<i>BiH</i>	<i>Srbija</i>
2014	70	67	63	77	-	94
2013	62	67	73	75	87	101
2012	56	72	80	81	88	95
2011	57	60	79	76	100	94
2010	45	49	79	77	102	96
2009	37	62	84	72	109	93
2008	42	65	89	61	107	85
2007	39	82	94	57	106	91

Izvor: Adaptirano prema Susedi konkurentniji od Srbije, GCI Global Competitiveness Index - Rank

U Evropskoj uniji i dalje postoji jaz između veoma konkurentnog severa s jedne strane i juga i istoka koji zaostaju po konkurentnosti ali se pojavila i nova podela između zemalja koje sprovode reforme i onih koje to ne rade. Nekoliko zemalja koje je teško pogodila ekonomska kriza, poput Španije, Portugalije i Grčke, načinilo je značajan napredak u unapređenju funkcionisanja svojih tržišta i raspodeli proizvodnih resursa. Španija je u izveštaju SEF za 2014-15. na 35 mestu, gde je bila i u 2013-14, kada su na listi bile četiri zemlje više nego danas, Portugalija je 36. prema 51. mestu godinu dana ranije a je Grčka 81. za deset mesta više nego u prethodnoj godini.

Istovremeno su neke zemlje nastavile da se suočavaju sa velikim izazovima na planu konkurentnosti, poput Francuske i Italije, i nisu se, prema oceni iz SEF, u punoj meri angažovale na unapređenju konkurentnosti. Francuska je zadržala 23. poziciju na globalnoj listi, nakon četiri uzastopne godine pada. Ta zemlja je popravila stanje na tržištu rada, koje je tradicionalno problematična tačka, ali je fiskalna situacija nastavila da se pogoršava. Italija je 49. na globalnoj listi, kao i godinu dana ranije. U izveštaju se ocenjuje da italijanske kompanije, posebno mala i srednja preduzeća, i dalje muče loš pristup finansijama i visoki porezi. Najkonkurentnija zemlje EU je Finska a sledi Nemačka. Obe zemlje su na novoj listi pale za po jedno mesto pa je Finska sada četvrta na svetu a Nemačka peta. Finska generalno ima dobre performanse na svim poljima a mali pad na svetskoj listi uglavnom je posledica blagog slabljenja makroekonomskih prilika. Takođe mali pad Nemačke posledica je, prema oceni SEF, bojazni oko institucija i infrastrukture koje je samo delom nadoknadilo unpređenje makroekonomskog okruženja i finansijskog razvoja. I nemački obrazovni sistem je dobio slabije ocene nego ranije. Velika Britanija je napredovala za jednu poziciju i sada je 9. Performanse te zemlje poboljšane su zadržavajući rezultatima koji su proistekli iz nižeg fiskalnog deficita i javnog duga. Britanija i dalje ima koristi od efikasnog tržišta rada i visokog nivoa finansijskog razvoja⁸.

Prvo mesto na svetu po konkurentnosti i najveću vrednost indeksa od 5,7 u 2014. godini ponovo je zabeležila Švajcarska, dok je najnižu vrednost od 2,79 i 144. poziciju zabeležila Gvineja i time pogurala Čad, za jedno mesto na gore. Redosled vodeće trojke na listi je blago izmenjen u poređenju sa 2013, tako da su se Švajcarskoj i Singapuru na vrhu liste pridružile SAD koje su pri tome prestigle Finsku i Nemačku. Rusija je 53. u svetu, za deset mesta bolja nego u 2013, Kina je 28, Turska 45, Brazil 57. a Indija

---

⁸ Lojpur, A., Peković, C., Znanje i inovaciona politika zemalja u tranziciji kao mjera spremnosti za ulazak u EU, *Economics&Economy*, Vol.1, No 2., p. 61-75

Tehnološki razvoj i znanje kao izvori povećanja konkurentske prednosti u Srbiji

71. Indeks globalne konkurentnosti zasnovan je na dvanaest stubova konkurentnosti koji su organizovani u tri grupe. Prva grupa su osnovni zahtevi koja uključuje stubove institucije, infrastruktura, makroekonomska stabilnost, zdravstvo i primarno obrazovanje. Drugu grupu čine faktori povećanja efikasnosti koju formiraju stubovi visoko obrazovanje i obuka, efikasnost tržišta dobara, efikasnost tržišta rada, sofisticiranost finansijskog tržišta, tehnološka spremnost i veličina tržišta, dok su u trećoj grupi sofisticiranost poslovnih procesa i inovacije.

4. Izveštaj o uslovima poslovanja u Republici Srbiji

Izveštaj o lakoći poslovanja u različitim zemljama sveta priprema Svetska banka na osnovu analize regulatornog okruženja i podataka priključenih anketiranjem privrede⁹.

Tabela 3. Izveštaj o uslovima poslovanja u Republici Srbiji

<i>Indikatori</i>	<i>2014</i>	<i>2013</i>	<i>Promena</i>
Ukupan broj analiziranih zemalja	189	189	-
Lakoća poslovanja	96	87	9
Pokretanje poslovanja	45	38	7
Dobijanje građevinskih dozvola	182	182	-
Dobijanje priključaka za struju	85	81	4
Registrowanje imovine	44	41	3
Dobijanje kredita	42	40	2
Zaštita investitora	80	80	-
Plaćanje poreza	161	157	4
Prekogranično trgovanje	98	102	4
Izvršenje ugovorenih obaveza	116	100	16
Rešavanje nesolventnosti	103	104	1

Izvor: Adaptirano prema Izveštaju Svetske banke za 2014.

Prema izveštaju za 2014. Srbija se kotira za 9 mesta bolje nego prethodne godine i zauzima 96. mesto od ukupno 189 zemalja koliko je obuhvaćeno analizom Svetske banke.

⁹ Videti strukturu tabele kod Đerić D., Izveštaji svjetske banke i svjetskog ekonomskog foruma o konkurentnosti kao sredstvo marketinga lokacije, Anali poslovne ekonomije, godina V, sveska 1, broj 8. 2013.g., str.45-62

Tranzicioni proces kvalifikuje se kao proces transformacije kojim se podiže nivo efikasnosti privrede i tako stižu visoke koristi od porasta produktivnosti rada, jer se očekuje da će novi efikasniji privatni sektor zameniti neefikasni državni sektor. Naime, porast produktivnosti u srpskoj privredi iskazao je negativan efekat – visoku stopu nezaposlenosti stanovništva. Problem niske zaposlenosti uslovile su nerazvijeno tržište radne snage i pogrešno sprovedene privredne reforme.

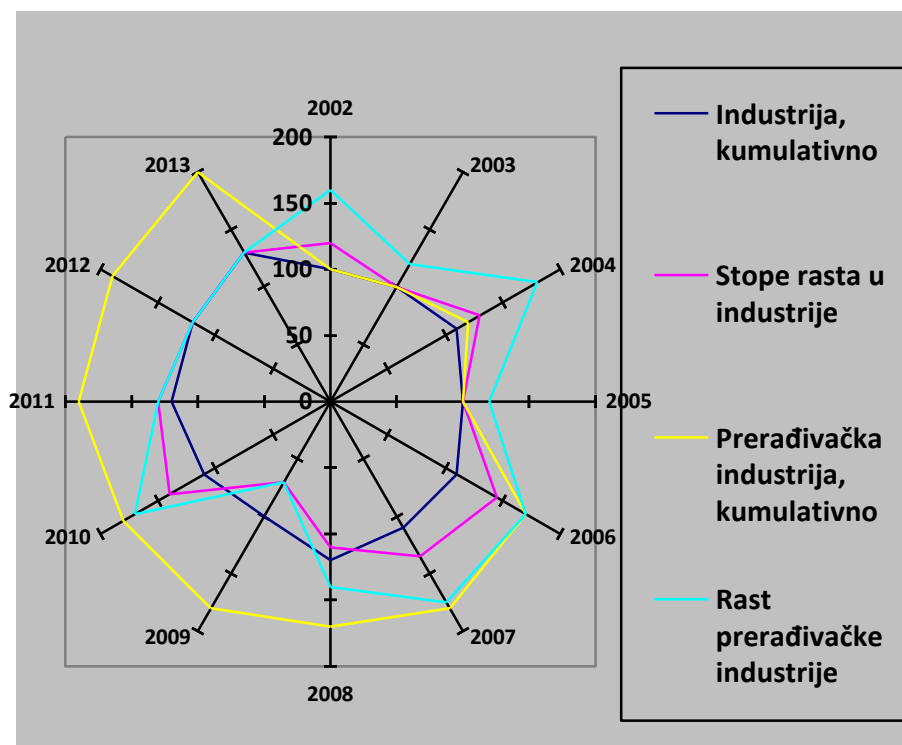
Slika 1. Izabrani indikatori lakoće poslovanja u Republici Srbiji 2006-2014
 Izvor: Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj, <http://www.naled-serbia.org/sr/page/142/Medunarodne+liste+konkurentnosti>

Zdrava i jaka ekonomija beleži rast produktivnosti rada tako što ostvaruje brži rast industrijske proizvodnje nego što je rast broja zaposlenih radnika. U Srbiji stanje industrijske proizvodnje je kritično. Rastuća

Tehnološki razvoj i znanje kao izvori povećanja konkurentske prednosti u Srbiji

produktivnost u ukupnoj industriji i visoka produktivnost rada u prerađivačkoj industriji posledica su dramatičnog pada broja zaposlenih¹⁰. Ukupna produktivnost rada u Srbiji povećana je u periodu 2002-2013. godina, i to produktivnost rada u ukupnoj industriji beleži prosečan godišnji rast od 2,5%, dok u prerađivačkoj industriji 6,7%. Stope rasta produktivnosti u posmatranom periodu nisu bile ubedljive. Naprotiv, nestabilan rast industrijske proizvodnje i ekstrnalije uticali su na relativno loš rezultat. Visok kumulativan rast produktivnosti prerađivačke industrije (iznad produktivnosti ukupne industrije) u posmatranom periodu posledica je velikog smanjenja zaposlenosti u prerađivačkoj industriji za gotovo 50%.

Slika 2. Produktivnost rada u Srbiji

Izvor: Adaptirano prema Ristanović, V., Produktivnost rada u Srbiji, <http://www.ekonomskenganalize.com/index.php/produktivnost-rada-u-srbiji>

¹⁰ Produktivnost rada u Srbiji u poređenju sa razvijenim zemljama 2000-2014, <http://www.makroekonomija.org/0-miroslav-zdravkovic/produktivnost-rada-u-srbiji-u-poređenju-sa-razvijenim-zemljama-2000-2014/>

Ono što svakako zabrinjava jeste kumulativno nizak rast industrijske proizvodnje od 7,2% i blagi rast prerađivačke industrije od 1,2% u posmatranom periodu. Ovako niske stope rasta ne mogu, ni u kratkom roku, povećati produktivnost rada niti obezbediti novo zapošljavanje. Dodatan problem predstavlja činjenica da je predkrizni nivo industrijske proizvodnje još uvek daleko. Na konkurentnost neke zemlje utiču mnogi direktni i indirektni faktori, ali od svega je najvažnija konkurentnost preduzeća jer su ona nosioci privrednog razvoja. Zbog ovoga, preduzeća su stavljena u prvi plan u odnosu na mnoge indikatore koji karakterišu ekonomiju. Takođe, vrlo je bitno i poslovno okruženje koje značajno utiče na konkurentnost pojedinih privrednih sektora.

Isto tako, faktori koji utiču na konkurentnost su visoki troškovi poslovanja, veliko poresko opterećenje, veliki javni dug, slaba ukupna konkurencija koja ne podstiče preduzeća na inovacije i konkurentnost, regulacija sistema zaštite okoline i upravljanja otpadom, kvalitetna odnosno nekvalitetna saobraćajna infrastruktura, teškoće u likvidaciji preduzeća, neusklađeno zakonodavstvo, slabosti u javnoj upravi itd. I pored ozbiljnih finansijskih i ekonomskih problema sa kojima se suočavaju evropske zemlje. Stari kontinent je ipak jedna od najkonkurentnijih regija u svetu. Od deset najbolje rangiranih zemalja, šest ih je iz Evrope. Izveštaj o globalnoj konkurentnosti je najbolja procena konkurentnosti nacionalnih ekonomija. Predstavlja koristan portret privrednog okruženja i sposobnosti država da dostignu održive nivoe prosperiteta i ekonomskog rasta. Svetski ekonomski forum, više od tri decenije, obezbeđuje detaljnu procenu produktivnog potencijala država širom sveta. Izveštaj doprinosi razumevanju ključnih faktora koje određuju ekonomski rast, pomažu da se objasni zašto su neke zemlje više uspešne od drugih, pogotovo kod povećanja nivoa prihoda.

Naučno-tehnološki napredak i razvoj u sferi informacionih i komunikacionih tehnologija, ističu u prvi plan značaj i ulogu intelektualnog kapitala. U društvu znanja, preduzeća i nacionalne ekonomije konkurentsku prednost baziraju na znanju i iskorišćavanju potencijalnih šansi i mogućnosti za čiju je realizaciju neophodno. Zbog toga su osnovni razvojni ciljevi najrazvijenijih zemalja povećanje ulaganja u IR i inovativne aktivnosti kroz kontinuirano učenje i obrazovanje ljudskih resursa. Donošenjem Strategije Naučno tehnološkog razvoja Srbije za period 2010-2015.g. Srbija se uključila u ove globalne trendove izapočela proces izgradnje nacionalnog inovativnog sistema koji upravo treba da omogući razvoj tehnoloških inovacijai transfer znanja u privredu i društvo,

Tehnološki razvoj i znanje kao izvori povećanja konkurentske prednosti u Srbiji

kao preduslov a za ostvarivanje definisane Vizije: ekonomije zasnovane na znanju i održiv razvoj srpske privrede¹¹.

Srbija u novoj etapi razvoja treba da stvara i održava konkurentsku prednost putem preduzetništva i inovatorstva preduzeća, podizanjem nivoa znanja i ubrzanog tehnološkog razvoja i da na toj osnovi povećava ekonomske i tehničke mogućnosti. Nova strategija teži da pomogne EU u prevazilaženju krize i kretanju prema društvu zasnovanom na znanju. Tri ključna pokretača rasta su osnova nove strategije, koje treba primeniti kroz konkretne delatnosti na nacionalnim i na nivou EU: pametan, održivi i inkluzivni rast. Ova bitka za rast i radna mesta zahteva prihvatanje strategije na svim nivoima i mobilizaciju svih aktera širom Evrope. Na putu ka EU Srbija mora da svoju strategiju razvoja uskladi sa tim zahtevima, ukoliko želi da se pridruži porodici EU.

Srbija je napravila najveći napredak na Zapadnom Balkanu i veoma brzo formulisala politiku i definisala strateške ciljeve u smislu podrške inovativnim i start-up preduzećima. Podsticanje razvoja ovog sektora je definisano kao jedan od prioriteta ciljeva ekonomske politike Srbije.

5. ZAKLJUČAK

Tehnologija je svuda oko nas. Jedina održiva pozicija Republike Srbije u 21. veku je kroz učešće u privrednim oblastima sa visokim stepenom dodate vrednosti, odnosno znanja. Srbija je usvojila Strategiju naučno tehnološkog razvoja za period 2010-2015. godine, koja bi trebala da ubrza njen razvoj kao inovativne ekonomije i ekonomije zasnovane na znanju.

Tehnološke promene podižu marginalnu produktivnost kapitala kroz edukaciju i obuku radne snage, ulaganjem u istraživanja i razvoj i stvaranje nove upravljačke strukture. Indikatori dugoročnog ekonomskog rasta pokazuje da je u 20. veku faktor rasta produktivnosti rada najviše bio ljudski (humani) kapital, ali ne postoje znaci da je ovo smanjilo stope prinosa na ulaganja u obrazovanje i obuku.

Srbija prema izveštaju Svetskog ekonomskog foruma poslednjih godina nalazi se na začelju prema indeksu globalne konkurentnosti. Tome doprinosi niz različitih faktora i ograničenja.

---

¹¹ Strategija Naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2010-2015. Godine- Fokus i partnerstvo, 25.02.2010

Za unapređenje konkurentnosti Srbija mora da unapredi faktorske uslove, a među njima pre svega infrastrukturu i institucije. Ispoljene slabosti u ovom segmentu, a posebno u oblasti logističke, administrativne i inovacione infrastrukture, dovele su Srbiju na samo začelje Evrope, već i na sam kraj svetske liste konkurentnosti jer je u 2013. bila na 101. mestu od 144. zemalja čija je konkurentnost merena.

Za Srbiju nema lakog niti brzog načina da ukloni brojne, i krupne determinante nekonkurentnosti. Pošto za stvaranje konkurentskih prednosti treba mnogo vremena, ulaganja i znanja, a ovde vlada teška oskudica sva tri elementa, Srbiji ostaje da se više orijentiše na komparativne nego na konkurentne prednosti. Za našu slabo opremljenu državu u svemu tome ostaje dosta posla.

REFERENCE:

1. Đerić D.: Izveštaji svjetske banke i svjetskog ekonomskog foruma o konkurentnosti kao sredstvo marketinga lokacije, Anali poslovne ekonomije, godina V, sveska 1, broj 8. str.: 45-62.,(2013)
2. Haljilji, B.: Intelektualni kapital kao determinanta kreiranja vrednosti i konkurentne prednosti kompanija, Socioeconomica – The Scientific Journal for Theory and Practice of Socioeconomic Development Vol. 1, N° 2, pp. 303 – 312. December, (2012).
3. <http://www.dw.de/zastoj-u-reformama-ko%C4%8Di-svetsku-privredu/a-17897252>
4. Kronja, J., Put od Lisabonske strategije do strategije Evropa 2020, Vodič kroz strategiju Evropa 2020, Fond za otvoreno društvo Srbija, str. 12.
5. Lojpur, A., Peković,C., Znanje i inovaciona politika zemalja u tranziciji kao mjera spremnosti za ulazak u EU, Economics&Economy, Vol.1, No 2., p. 61-75.
6. Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj, <http://www.naledserbia.org/sr/page/142/Medunarodne+liste+konkurentnosti>
7. Produktivnost rada u Srbiji u poređenju sa razvijenim zemljama 2000-2014, <http://www.makroekonomija.org/0-miroslav-zdravkovic/produktivnost-rada-u-srbiji-u-poredenju-sa-razvijenim-zemljama-2000-2014/>
8. Ristanović, V., Produktivnost rada u Srbiji, <http://www.ekonomskEANALIZE.com/index.php/produktivnost-rada-u-srbiji>
9. Ristić,B., Tanasković,S., Konkurentna pozicija srbija u 2013. godini prema izveštaju svetskog ekonomskog foruma, FREN,

- <http://www.blic.rs/Vesti/Ekonomija/403211/Srbija-pala-sa-95-na-101-mesto-na-listi-konkurentnosti>
10. Srbija manje konkurentna od članica EU, EU integracije od 11.06.2014, <http://www.istmedia.rs/srbija-je-manje-konkurentna-od-clanica-evropske-unije/>
  11. Strategija Naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2010-2015. Godine- Fokus i partnerstvo, 25.02.2010
  12. Tijani, A., izjava od 7.03.2014, Nepravilno raspoređena inovativnost, <http://www.euinfo.rs/sr/euroservice/11116/Nepravilno+raspore%C4%91ena+inovativnost.html> preuzeto 16.10.2014.
  13. World Economic Forum, The Global Competitiveness Report 2013–2014. K., Schwab, Full Data Edition, p.15-20., 334-335

TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT AND KNOWLEDGE AS A SOURCE OF INCREASING COMPETITIVE ADVANTAGE IN SERBIA

Abstract: Today, in the era of knowledge economy a competitive advantage is based on technological development and innovation, as well as the exploitation of potential opportunities and possibilities for whose implementation knowledge is necessary. Constant investment in human capital increases productivity, employment and receives a direct source of innovation and long-term competitiveness. Human resources and their knowledge are the key to success for the economy and businesses, while incompetent workforce is one of the most important brake in their business. Development of competition in the domestic and international market, it became imperative for the development of a modern economy. In fact, knowledge is the capitalization of innovation through the creation of new products, services, processes, or labels, but that has no value and significance, if is not commercialized in the market. The aim of this paper is to show the level of competitiveness of the Serbian economy, measurable changes that occur in this direction and degree of easiness of doing business in Serbia, which should contribute to an increase in labor productivity.

Key words: Innovation, competitiveness, technological development, knowledge productivity. JEL O3, O15

